

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора фармацевтичних наук, професора
професора закладу вищої освіти кафедри технології ліків
Національного фармацевтичного університету
Сагайдак-Нікітюк Ріти Василівни**

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертаційної роботи

Бекетової Маргарити Сергіївни

**«Науково-практичне обґрунтування соціально-фармацевтичної
складової паліативної допомоги дітям»**, подану до спеціалізованої вченої
ради ДФ 64.605.064 Національного фармацевтичного університету МОЗ
України, утворена наказом Національного фармацевтичного університету
№ 32-Адм від 01.05.2023 р. для розгляду та проведення разового захисту
дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона
здоров'я» за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація

Актуальність теми дисертації. Паліативна допомога є активною
комплексною допомогою хворим із невиліковним захворюванням, метою якої
є покращення якості їх життя та життя їх оточення.

В Україні на законодавчому рівні паліативна допомога існує з 2011 року.
За останні роки кількість закладів охорони здоров'я, що надають паліативну
допомогу пацієнтам, збільшилась, так, за даними Міністерства охорони
здоров'я України, у 2021 році договір з Національною службою здоров'я
України уклало 733 закладів. З 1 квітня 2020 року паліативна допомога
увійшла до Програми медичних гарантій. Це свідчить, що паліативна
допомога стає доступнішою для пацієнта.

Саме комплексний підхід у паліативній допомозі передбачає вирішення
фізичних, психологічних, соціальних та інших потреб. Але для їх вирішення
необхідно забезпечити безперервну, якісну й своєчасну медичну та
фармацевтичну допомогу у повному обсязі, залежно від наявних потреб,
зокрема повноцінне забезпечення раціональної фармакотерапії поряд із
доступністю лікарських засобів відповідної лікарської форми та дозуванням.

Попри активний розвиток паліативних послуг в Україні, залишаються
невирішеними питання належного фармацевтичного забезпечення дітей, які
потребують паліативної допомоги. Відповідно до вищевикладеного,

дослідження основних принципів фармацевтичної допомоги пацієнтам з паліативним статусом, розробка й оптимізація підходів з організації та надання фармацевтичної допомоги та фармацевтичного забезпечення дітей, які потребують паліативної допомоги, та піклувальників, є актуальними та обґрунтованими.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану комплексної науково-дослідної роботи Національного фармацевтичного університету «Організація фармацевтичної справи, менеджмент і маркетинг у фармації», шифр державної реєстрації 0103U000479.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Дисертаційну роботу виконано на сучасному науковому рівні. Використані автором методи досліджень відповідають поставленим завданням і сучасним вимогам, вони є об'єктивними та складають основу наукової інтерпретації результатів, що визначає вагому теоретичну значимість роботи. Загальні висновки до дисертації викладені чітко, стисло і повністю відображають результати проведеної роботи. Їх достовірність та обґрунтованість не викликає сумнівів та забезпечується кількома чинниками, а саме: значна кількість і різноманітність опрацьованих наукових праць та їх критичний аналіз, вдала й продумана логіка викладення матеріалу.

Отримані дисертантом результати достатньо оприлюднені в матеріалах наукових форумів та наукових виданнях.

Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Бекетової М. С. в цілому відповідає вимогам МОН України, що висуваються до дисертацій. Дисертація є структурованою та складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних скорочень, вступу, основної частини у п'яти розділах, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, викладено зв'язок роботи з науковими планами, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наведено перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в дисертаційній роботі мети, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, відзначено особистий внесок здобувача, представлено перелік науково-практичних конференцій, де оприлюднені результати дисертаційних досліджень.

Перший розділ дисертаційної роботи Бекетової М. С. присвячено дослідженню становлення та розвитку паліативної допомоги дітям в Україні. Розглянуто основні організаційні та практичні підходи з надання паліативної допомоги дітям. Узагальнено складові, особливості та чинники, які впливають на ефективність надання паліативної допомоги дітям. Досліджено організаційні підходи з визначення показників потреби паліативної допомоги дітям у світовій практиці, медико-фармацевтичні характеристики та принципи фармакокорекції симптомів у дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги.

У *другому розділі* дисертаційної роботи описано використані в дисертаційному дослідженні методи, наведено характеристику об'єкту та предмету дослідження. Опрацьовано загальну послідовність і структуру проведення дослідження на підставі визначення взаємозв'язку етапів, напрямів та результатів.

У *третьому розділі* дисертації досліджено ролі, функції та завдання фармацевтів у сфері надання паліативної допомоги. Наведено результати дослідження міжнародного практичного досвіду надання фармацевтичної допомоги пацієнтам з паліативним статусом та визначено перспективні напрями імплементації фармацевтичних послуг у сфері надання паліативної допомоги дітям в Україні. Здійснено дослідження сучасного стану нормативно-правового регулювання паліативної допомоги дітям в Україні та за результатами дослідження запропоновано напрями удосконалення вітчизняного законодавства з питань організації та надання паліативної

допомоги. Здійснено аналіз епідеміологічних, соціально-демографічних та клініко-анамнестичних показників вибіркової групи дітей з паралітичними синдромами, які потребували паліативної допомоги. Визначено у структурі захворюваності превалювання хвороб, що супроводжуються ураженням центральної нервової системи. За результатами дослідження сучасних підходів розрахунку потреби паліативної допомоги дітям та критеріїв для призначення паліативного догляду розроблено методику загальної кількісної оцінки наявних симптомів, визначено кількість та ступінь важкості симптомів у досліджуваній групі дітей з метою подальшого аналізу фармакотерапії. Наведено результати аналізу клініко-анамнестичних даних і медико-демографічну характеристику вибіркової групи дітей з паралітичними синдромами.

У *четвертому розділі* дисертаційної роботи відображено сучасний стан медико-фармацевтичного та соціально-економічного дітей з паралітичними синдромами, які потенційно мають потребу в паліативній допомозі, та їх родини. Визначено основні причини недостатнього фармацевтичного забезпечення дітей з паліативним статусом, яке гарантоване державою.

Досліджено думки фахівців охорони здоров'я щодо ролі та функцій фармацевтів при наданні паліативної допомоги дітям. Обґрунтовано участь фармацевта у міждисциплінарній моделі паліативної допомоги дітям та визначено основні напрями партнерства медичних і фармацевтичних фахівців.

Досліджено рівень поінформованості з питань організації та надання паліативної допомоги у здобувачів фармацевтичної освіти відповідно до визначених спеціальних професійних компетентностей. Встановлено недостатній рівень теоретичних знань щодо особливостей надання паліативної допомоги та запропоновано впровадження відповідних освітніх заходів для підвищення обізнаності та формування практичних навичок у фахівців фармації.

Науково обґрунтовано необхідність впровадження раціональних моделей фармацевтичних послуг у сфері паліативної допомоги дітям, заснованих на засадах професійних компетентностей фармацевтів. Визначено функції та завдання фармацевтів, складові фармацевтичних послуг і запропоновано

сучасні підходи з впровадження фармацевтичних послуг у сферу надання паліативної допомоги дітям.

П'ятий розділ дисертації присвячено науково-практичним рекомендаціям з оптимізації фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги. Досліджено сучасний стан фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги. Запропоновано підходи з формування індивідуальної потреби у лікарських засобах та дотримання раціональної фармакотерапії. Здійснено аналіз споживання лікарських засобів, доступності лікарських засобів для фармакотерапії дітей з паралітичними синдромами у сегменті вітчизняного фармацевтичного ринку. Проведено порівняльний аналіз наявності лікарських засобів на фармацевтичних ринках інших країн та вітчизняному фармацевтичному ринку. Обґрунтовано науково-прикладні підходи до впровадження фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям з паралітичними синдромами у вітчизняну систему охорони здоров'я. Обґрунтовано перелік лікарських засобів для реімбурсації вартості фармацевтичної допомоги дітям з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги.

Наукова новизна результатів дослідження.

Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є значущими для науки та практики. Робота є експериментальним дослідженням, за результатами якого обґрунтовано соціально-фармацевтичну складову паліативної допомоги дітям. Дисертантом запропоновано організаційно-економічні та соціально-обґрунтовані підходи до організації надання фармацевтичної допомоги і фармацевтичної послуги дітей з паралітичними синдромами, що потребують паліативної допомоги, з урахуванням впливу соціально-економічних, епідеміологічних, маркетингових чинників тощо.

Дисертантом представлено сучасне бачення ролі та завдань фармацевтів при наданні фармацевтичної допомоги дітям, які потребують паліативної допомоги.

За результатами проведених соціально-економічних та клініко-анамнестичних досліджень запропоновано перелік лікарських засобів, який рекомендовано до включення в програми реімбурсації вартості надання фармацевтичної допомоги дітям з паралітичними синдромами, що потребують паліативної допомоги.

Запропоновано підходи до удосконалення компоненти освітніх програм для підготовки фармацевтичних кадрів з питань організації та надання паліативної допомоги.

Дисертантом удосконалено:

- методичні підходи до визначення потреби у фармацевтичному забезпеченні дітей з паралітичними синдромами;
- підходи до розвитку вітчизняної міждисциплінарної моделі надання паліативної допомоги дітям із залученням фармацевтів;
- методичні підходи до визначення й аналізу показників фізичної та соціально-економічної доступності лікарських засобів для дітей, які потребують паліативної допомоги, та їх родин.

За результатами дисертаційних досліджень отримали подальший розвиток: організаційні, соціальні, клініко-фармацевтичні та економічні підходи до оцінки та удосконалення фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, що потребують паліативної допомоги, відповідно до застосованих методів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані науково-практичні розробки створюють теоретичне та практичне підґрунтя для удосконалення процесу ефективного фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, що потребують паліативної допомоги.

Практичне значення дисертаційної роботи підтверджено впровадженням науково-методичних рекомендацій щодо розробки та обґрунтування

соціально-фармацевтичних засад організації паліативної допомоги дітям у діяльність закладів охорони здоров'я (клінічна лікарня «Феофанія» (акт впровадження 27.04.2023)), інших державних установ охорони здоров'я (Державне підприємство «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України» (акт впровадження 08.12.2021), Державна служба з лікарських засобів та контролю за наркотиками у Полтавській області (акт впровадження 07.09.2022), Державна служба з лікарських засобів та контролю за наркотиками у Харківській області (акт впровадження 21.04.2023)) та освітній процес медичних та фармацевтичних закладів вищої освіти (Національний фармацевтичний університет (акт впровадження 23.11.2022), Національний університет охорони здоров'я імені П. Л. Шупика (акт впровадження 28.04.2023), Івано-Франківський національний медичний університет (акт впровадження 27.04.2023), Київський міжнародний університет (акт впровадження № 223 від 25.01.2023), Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації (акт впровадження 04.04.2023)).

Повнота викладу основних наукових положень, висновків в опублікованих працях. Серед наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації наведені лише ті положення, розробки та рекомендації, які є результатом особистих досліджень автора. За матеріалами дисертації опубліковано 13 наукових робіт, у т. ч. 6 статей у наукових фахових виданнях, з них 1 у науковому виданні, що індексується наукометричною базою Scopus, 6 тез доповідей, 1 методичні рекомендації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота виконана належним чином, обрана тема є актуальною, а результати дослідження мають практичну значимість. Поряд із тим, незважаючи на загальне позитивне враження від дисертації, необхідно визначити певні зауваження і зробити деякі рекомендації:

1. У підрозділі 3.2 «Аналіз сучасного нормативно-правового регулювання паліативної та хоспісної допомоги в Україні» досліджено питання сучасного стану нормативно-правового регулювання паліативної та

хоспісної допомоги. Проте, доцільним було б більше уваги приділити дослідженню нормативно-правового регулювання фармацевтичного забезпечення визначеним категоріям дітей.

2. У підрозділі 4.3 «Дослідження рівня поінформованості фармацевтичних фахівців України з питань паліативної допомоги» визначено рівень знань фармацевтів стосовно організації та надання паліативної допомоги, проте, доцільно було б провести зазначене дослідження з залученням більшої вибірки респондентів, які мають професійний фармацевтичний досвід.

3. У підрозділі 5.4 «Обґрунтування науково-прикладних підходів до впровадження фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям з паралітичними синдромами у вітчизняну систему охорони здоров'я» доцільно було б більш детально описати інформацію, представлену на рис. 5.12 «Сучасні підходи до організації фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги».

4. У дисертаційній роботі наведено результати клініко-економічного аналізу фармакотерапії дітей з паралітичними синдромами. Проте, необхідно було б більш докладно навести дизайн зазначеного дослідження, зокрема у частині вибору категорії дітей.

При ознайомленні з дисертаційною роботою виникли запитання, які доцільно обговорити в ході наукової дискусії:

1. Одним із етапів дисертаційної роботи є вивчення думки фахівців охорони здоров'я щодо важливості надання фармацевтичних послуг дітям, які потребують паліативної допомоги. Проте, дискусійними є підходи до підтвердження рівня компетентності експерта та можливості його залучення у даному дослідженні.

Але слід зазначити, що перелічені зауваження і дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок.

Розглянувши дисертаційну роботу Бекетової Маргарити Сергіївни, в якій вирішені нові науково-практичні завдання з обґрунтування соціально-

фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям та підвищення ефективності фармацевтичного забезпечення дітей з паралітичними синдромами, які потребують паліативної допомоги, вважаємо, що робота є актуальною та виконана з використанням сучасних методів експериментального дослідження, має наукову новизну та практичну значимість отриманих результатів проведених досліджень.

Дисертація Бекетової М. С. за темою «Науково-практичне обґрунтування соціально-фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям» (науковий керівник – кандидат фармацевтичних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри соціальної фармації Кубарева І. В.) та наукові праці, в яких досягнута мета та вирішені основні завдання дослідження, є закінченим науковим дослідженням, у якому отримані нові науково-обґрунтовані результати.

Під час розгляду дисертаційної роботи не було виявлено порушень академічної доброчесності.

Отже, дисертаційна робота «Науково-практичне обґрунтування соціально-фармацевтичної складової паліативної допомоги дітям» повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Бекетова Маргарита Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я», за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація».

Рецензент

доктор фармацевтичних наук, професор,
професор закладу вищої освіти
кафедри технології ліків
Національного фармацевтичного
університету

Підпис проф. Ріти САГАЙДАК-НІКІТЮК завідаючої

начальник відділу

Олена Грисіч